

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

Bakalářská práce

**Dopady světové ekonomické krize na zaměstnanost
ve Spolkové republice Německo**

***Autor:* Jakub Lukeš**

***Vedoucí práce:* PhDr. Milena Tichá, CSc.**

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Dopady světové ekonomické krize na zaměstnanost ve Spolkové republice Německo“ vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury.

v Kladně dne 24. 6. 2010

.....

Jakub Lukeš

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá dopady světové ekonomické krize na zaměstnanost ve Spolkové republice Německo. Na základě sebraných statistických dat z rozmezí let 2007 až 2009 analyzuje situaci na trhu práce SRN před krizí, s příchodem a během recese až do konce roku 2009. V teoretické části jsou nejprve vymezeny pojmy hospodářský cyklus, trh práce a nezaměstnanost. Na základě těchto teoretických poznatků jsou v praktické části práce analyzovány statistické údaje jednotlivých ekonomických ukazatelů, přičemž zvláštní pozornost je věnována vývoji nezaměstnanosti.

Na základě analýzy dat se nepotvrdila hypotéza o tvrdém dopadu hospodářské krize na pracovní trh a s tím souvisejícím výrazným nárůstem nezaměstnanosti. Díky dlouhodobé politice zaměstnanosti a včasné reakci spolkové vlády se podařilo zmírnit dopady krize na oblast zaměstnanosti. Při záporném tempu ekonomického růstu za rok 2009 ve výši -4,9% se zvýšila nezaměstnanost meziročně v průměru pouze o 0,4%. Pozitivně ovlivnilo trh práce v době krize především zavedení práce na zkrácenou pracovní dobu, tzv. „kurzarbeit“. Díky tomuto opatření se podařilo zabránit hromadnému propouštění a vzniku výraznější cyklické nezaměstnanosti. Rozsáhlá protikrizová opatření však vedla k zvyšování deficitu státního rozpočtu.

Přestože zůstává míra nezaměstnanosti v SRN poměrně vysoká, daří se i díky reformám politiky zaměstnanosti prováděným již od roku 2003 (Hartzovy reformy) úspěšně bojovat se strukturální nezaměstnaností. Trh práce prokázal v období let 2007 až 2009 vysokou míru odolnosti proti cyklické krizi.

Abstrakt

Diese Bachelorarbeit widmet sich den Auswirkungen der weltweiten Wirtschaftskrise auf die Beschäftigung in der Bundesrepublik Deutschland. Aufgrund der statistischen Daten von 2007 bis 2009 wird die Situation auf dem Arbeitsmarkt vor der Krise, bei ihrem Ausbruch und im Verlauf der Rezession bis Ende 2009. In dem theoretischen Teil der Arbeit werden die Begriffe Konjunktur, Arbeitsmarkt und Arbeitslosigkeit näher bestimmt. Aufgrund dieser Erkenntnisse werden in dem praktischen Teil der Arbeit die konkreten statistischen Daten von den wirtschaftlichen Kennziffern analysiert, wobei besondere Aufmerksamkeit der Entwicklung der Arbeitslosigkeit gewidmet wird.

Aufgrund der Datenanalyse hat sich die Hypothese über schweren Folgen der Wirtschaftskrise auf dem Arbeitsmarkt, die mit der Steigerung der Arbeitslosigkeit verbunden ist, nicht bestätigt. Dank der langfristigen Beschäftigungspolitik und der rechtzeitigen Reaktion der Bundesregierung ist es gelungen, die Folgen der Krise auf dem Arbeitsmarkt zu mildern. Bei der negativen GDP-Wachstumsrate in der Höhe von -4,9% ist die Arbeitslosenquote nur um 0,4% gestiegen. Einen positiven Einfluss auf den Arbeitsmarkt hatte die Einführung von Beschäftigung für eine gekürzte Arbeitszeit, s.g. „Kurzarbeit“. Dank dieser Maßnahme ist es gelungen, den Massenentlassungen und der Entstehung der konjunkturellen Arbeitslosigkeit zu vermeiden. Die weitgehenden Maßnahmen gegen die Krise haben zu einem Defizit im Staatshaushalt geführt.

Obwohl die Arbeitslosenquote in der Bundesrepublik Deutschland weiter ziemlich hoch liegt, gelingt es, erfolgreich mit der Strukturarbeitslosigkeit zu kämpfen, auch dank der Beschäftigungspolitikreformen, die seit 2003 durchgeführt wurden (Hartz-Reformen). Der Arbeitsmarkt hat in den Jahren 2007 bis 2009 eine gute Resistenz gegen die konjunkturelle Krise nachgewiesen.

Obsah

1	Úvod	5
2	Teorie hospodářského cyklu	7
2.1	Fáze hospodářského cyklu.....	8
2.2	Typy hospodářských cyklů.....	10
3	Trh práce	11
4	Nezaměstnanost	16
4.1	Druhy nezaměstnanosti	17
4.2	Měření nezaměstnanosti.....	20
4.3	Dopady nezaměstnanosti.....	22
5	Trh práce SRN	23
5.1	Ekonomika SRN a její vývoj.....	23
5.2	Reforma politiky zaměstnanosti	28
5.3	Struktura nezaměstnanosti v SRN	34
5.4	Výhled pro rok 2010	36
6	Závěr	37
	Použitá literatura	39

1 Úvod

Světová ekonomická krize se stala jedním ze stěžejních témat dnešní doby. Důsledky recese světové ekonomiky pociťujeme v mnoha oblastech našeho života. Hledání řešení, které pomůže ekonomice úspěšně překlenout krizové období, je úkolem nejen vlád jednotlivých zemí, ale též mezinárodních organizací a integračních seskupení. Předmětem této bakalářské práce jsou dopady světové ekonomické hospodářské krize v oblasti zaměstnanosti ve Spolkové republice Německo. Německo nebylo zvoleno náhodou. Jednak se jedná o ekonomiku, která je označována za nejsilnější v rámci EU i celé Evropy, dále se pak jedná o zemi sousedící s ČR, na jejíž ekonomice vykazuje národní hospodářství ČR značnou závislost. Vývoj na trhu práce v SRN může být významným ukazatelem i pro vývoj na pracovním trhu v rámci ČR, ostatně počet německých firem figurujících na českém trhu není zanedbatelný.

Cílem práce je detailní analýza dopadů světové hospodářské krize na ekonomiku SRN a především na trh práce. Pro analýzu se zaměříme na období od ledna 2007 do prosince 2009. Při volbě časového rozmezí byl zohledněn fakt, že pokrývá jak situaci před propuknutím krize v Evropě, tak situaci během ní. Protože hospodářská krize je stále probíhajícím fenoménem, bylo zkoumané období ohraničeno koncem roku 2009. Důvodem pro toto ohraničení byl záměr získat dostatek objektivních dat, proto není vývoj v prvním a druhém kvartálu roku 2010 již zohledněn.

Cíli práce odpovídá i její struktura. Pro účely analýzy dopadů krize vymezení nejdříve v teoretické části na základě odborné literatury pojmy hospodářský cyklus, trh práce a nezaměstnanost. Tyto teoretické poznatky poté zúročíme v praktické části při analýze sebraných dat mapujících celkový ekonomický vývoj v SRN a zvláštní pozornost budeme poté věnovat analýze údajů z oblasti zaměstnanosti. V praktické části se budeme opírat především o statistická data získaná z Eurostatu, Spolkového statistického úřadu a Spolkového úřadu pro zaměstnanost. Dále využijeme články z českého i zahraničního odborného tisku, přičemž zvláštní pozornost bude věnována tisku německému. Zaměříme se též na opatření státu v oblasti politiky zaměstnanosti, která byla přijata v SRN za účelem zmírnění dopadů krize na trh práce.

Základní hypotézou je předpokládaný tvrdý dopad hospodářské krize na německou ekonomiku. V rámci trhu práce se předpokládá vznik cyklické nezaměstnanosti a zároveň prohloubení nezaměstnanosti strukturální. Práce se zaměřuje na nezaměstnanost jako ekonomický fenomén. Sociální dopady nezaměstnanosti nejsou předmětem práce.

Ucelená podoba statistického materiálu je umístěna na konci práce v přílohách. V samotném textu jsou uváděna statistická data většinou pouze pro potřebu časového rozmezí let 2007 až 2009.

2 Teorie hospodářského cyklu

Předmětem teorie hospodářského cyklu je jednak vysvětlení podstaty a příčin cyklického kolísání, jednak vysvětlení endogenních mechanismů, které způsobují přechod mezi jednotlivými fázemi cyklu.¹ Teorie hospodářského cyklu je možno základně rozdělit podle dvou hledisek. První přístup rozlišuje mezi vlivy vnějšími a vnitřními. Vnějšími vlivy mohou být války, zemědělské neúrody, finanční krize (měnové, bankovní), prudké pohyby cen surovin, politické krize aj.. Teorie příklánějící se naopak k vlivům vnitřním předpokládá, že ekonomika má tendenci fluktuovat bez vnějších příčin. Za vnitřní zdroje nerovnováhy jsou považovány faktory jako nedostatečná spotřeba, nadměrné investice, příliš málo nebo příliš mnoho peněz, které vstupují do ekonomiky aj.²

Dalším možným členěním teorií hospodářského cyklu je rozdělení na monetární, u kterých jsou klíčovým faktorem ovlivňujícím ekonomiku peníze, a na teorie, které upřednostňují reálné faktory.³

Hospodářské cyklus, jak ho definuje Slavoj Czesaný, je soubor výkyvů agregátní ekonomické aktivity, aproximované hrubým domácím produktem v reálném vyjádření. Pojem „cyklus“ zahrnuje existenci vzestupné a sestupné fáze ekonomické aktivity a vyjadřuje také opakovatelnost sekvencí jeho fází, které však nemají periodickou povahu⁴.

Jan Klíma označuje hospodářský cyklus jako opakující se kolísání aktuálního (skutečného) produktu, či růstového trendu. Hospodářské cykly jsou způsobeny změnami agregátní poptávky nebo agregátní nabídky, což vede ke změně bodu makroekonomické rovnováhy, spojené se snížením nebo zvýšením aktuálního produktu vůči potenciálnímu produktu.⁵

¹ CZESANÝ, S. *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde a.s., 2006. s. 7.

² CZESANÝ, S. *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde a.s., 2006. s. 7.

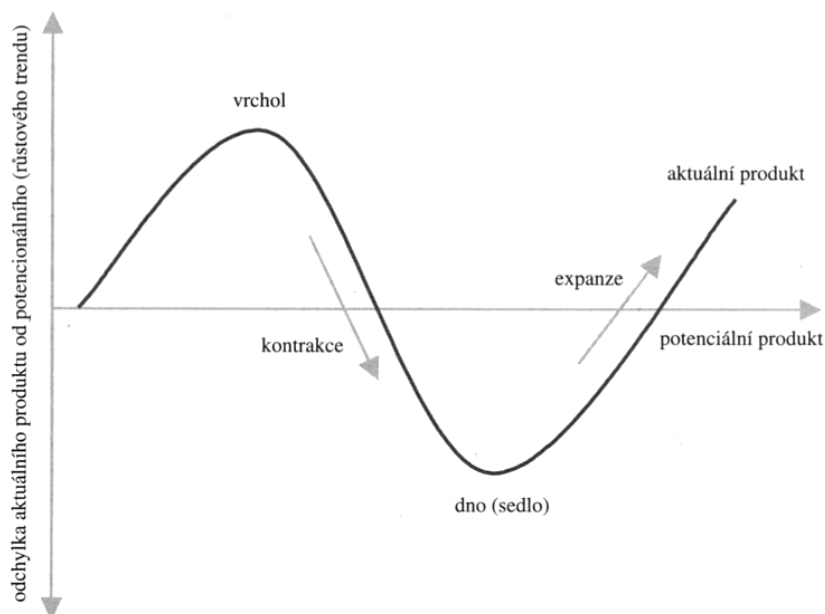
³ CZESANÝ, S. *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde a.s., 2006. s. 7.

⁴ CZESANÝ, S. *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde a.s., 2006. s. 20.

⁵ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 59.

2.1 Fáze hospodářského cyklu

Průběh hospodářského cyklu dělíme dle jeho průběhu na čtyři fáze (viz. obr. č.1).

Obr. č. 1. Fáze hospodářského cyklu⁶

Dno

Dno, které je též někdy označováno jako „sedlo“, je fáze hospodářského cyklu, kdy hospodářská aktivita a reálný produkt poklesnou na svoji nejnižší úroveň. V případě, že je pokles příliš prudký, hovoříme spíše o „depresi“ než o dnu. Charakteristickými rysy dna jsou nevyužité kapacity, zvýšení nezaměstnanosti a pokles poptávky. Firmy dosahují v tomto období jen malých či záporných zisků a všeobecná očekávání dalšího ekonomického vývoje bývají pesimistická. Zároveň jsou firmy jen zřídka ochotné přijímat na sebe rizika vyplývající z realizace nových investičních projektů⁷

⁶ převzato z: KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 62.

⁷ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 62.

Expanze

Expanze, označovaná někdy jako oživení, konjunktura či růst, je fází hospodářského cyklu, která následuje po dosažení dna. Charakteristickými rysy konjunktury bývá pokles míry nezaměstnanosti, nahrazování opotřebovaného kapitálu, růst spotřebitelské poptávky a optimističtější očekávání budoucího vývoje ekonomiky. Realizace nových investičních projektů je v této fázi již není považováno za tak rizikové a roste agregátní poptávka za současně probíhajícího rozšiřování produkce. Ta je rozšiřována v tomto období relativně snadno, protože lze využít dosud nevyužité kapacity a díky předchozí vysoké nezaměstnanosti je též dostatek pracovních sil.

Pokud je akcelerace ekonomiky příliš prudká a překračuje tak dlouhodobou růstovou trajektorii, hovoříme o tzv. „hospodářském boomu“. S expanzí rostou ovšem firmám i náklady a tak čím více se blíží expanze svému vrcholu, tím bývají zpravidla zboží a služby dražší.⁸

Vrchol

Vrcholem označujeme fázi hospodářského cyklu, kdy se ekonomická aktivita po své expanzi dočasně nachází na nejvyšší úrovni. Pro tuto fázi je příznačné, že se začíná objevovat nedostatek pracovní síly (zejména kvalifikované) a kapacity jsou využity zcela či dokonce nadměrně. Předchozí investice vyčerpaly existující úspory a začíná se projevovat nedostatek finančních fondů. Poptávka je na vrcholu relativně přebytečná a důsledkem je obecný růst cen. Ekonomika se nyní dostává na konec vrcholu, který je označován jako „horní bod obratu“, a přechází do sestupné fáze.⁹

⁸ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 63.

⁹ CZESANÝ, S. *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde a.s., 2006. s. 25.

Kontrakce

Kontrakce bývá označována též jako pokles, zpomalení, propad či recese. Všeobecně se jedná o sestupnou fázi hospodářského cyklu, pro niž je charakteristické zpomalení růstu a pokles hrubého domácího produktu. Sestupná fáze se projevuje i u poptávky (jak ve spotřebě domácností, tak v investicích firem). Útlum ekonomické aktivity je doprovázen zvýšením nezaměstnanosti poklesem poptávky po surovinách, zpomalením růstu mezd i cen. Toto oslabení hospodářské aktivity snižuje i poptávku po úvěrech, což vede ke snížení úrokových sazeb.

Roste-li nezaměstnanost, vede to k zpomalení růstu důchodů domácností, což má za důsledek další snížení poptávky. Firmy se dostávají do finančních potíží, protože jim klesají zisky, navíc realizované investice nepřinášejí očekávané výnosy a tudíž klesá zájem o realizaci nových investičních projektů. Dále klesá i agregátní poptávka a tento stav ekonomiky vede k tendenci nárůstu deficitu veřejných rozpočtů.

Růsty deficitu jsou způsobeny jednak snížením příjmů z důvodu poklesu ekonomické aktivity a dále zvýšenými výdaji v oblasti sociální. Tyto výdaje jsou zejména spojeny s rostoucí nezaměstnaností a z ní vyplývajícím výskytem sociálně patologických a nepříznivých společenských jevů.

Jednou z interpretací kontrakce je i názor, že *může přispět k vyčištění trhů o neefektivní nebo málo efektivní firmy*¹⁰. Po dosažení dna hospodářského cyklu začíná cyklus nový.

2.2 Typy hospodářských cyklů

Podle délky trvání dělíme hospodářské cykly na tři typy:

Kitchinovy cykly jsou cykly krátkodobé, trvající většinou 3 až 3,5 roku. Tyto cykly jsou spojovány s výkyvy v zásobách a rozpracované výrobě.

Juglarovy cykly jsou cykly střednědobé, trvající většinou přibližně 10 let. Tyto cykly jsou spojeny s kolísáním investic do strojů a zařízení.

Kondratievovy (Kuznetsovy) cykly jsou dlouhodobé cykly, trvající 50-60 let, jsou spojovány s technologickými změnami a politickými událostmi.¹¹

¹⁰ CZESANÝ, S. *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde a.s., 2006. s. 25.

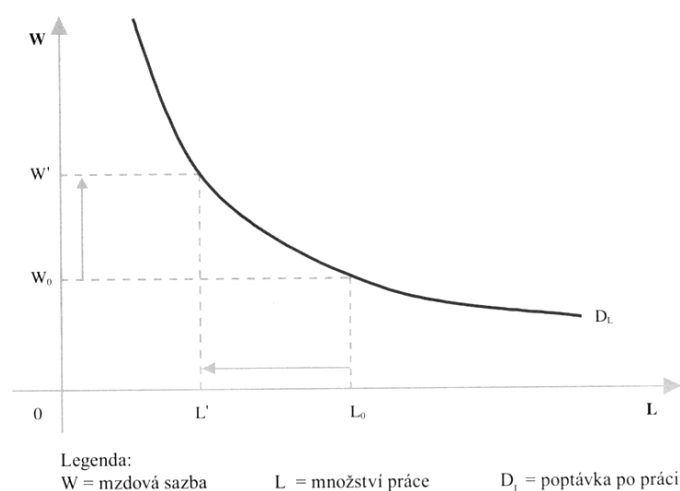
¹¹ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 63.

3 Trh práce

Práce je charakterizována jako vědomá a účelná činnost člověka, jejíž kvalita a množství závisí na jeho fyzických a duševních schopnostech.¹² Trh práce je pak místo kde se setkává nabídka práce a poptávka po ní. Jinak řečeno, kde se setkávají ti, co práci nabízejí, zaměstnavatelé a ti, kteří svoji pracovní schopnost prodávají a po práci se poptávají, tudíž budoucí zaměstnanci.

Poptávka po práci

Výši poptávky určuje především příjem z mezního produktu práce. Poptávka firem po práci pak roste tak dlouho, dokud nedojde k vyrovnání mezních nákladů práce s příjmem z mezního produktu práce. Jednodušeji řečeno, poroste poptávka po práci do té doby, dokud to bude pro firmy ekonomicky výhodné a dokud budou zaměstnanci produkovat vyšší zisk než jsou výdaje na jejich zaměstnání. Poptávka po práci závisí především na výši mzdové sazby. Mzdové náklady se z tohoto hlediska pak rovnají mezním nákladům práce a firmy budou zvyšovat poptávku tak dlouho než se mzdová sazba vyrovná s příjmem z mezního produktu práce. Znázorněno graficky na obr. č. 2.

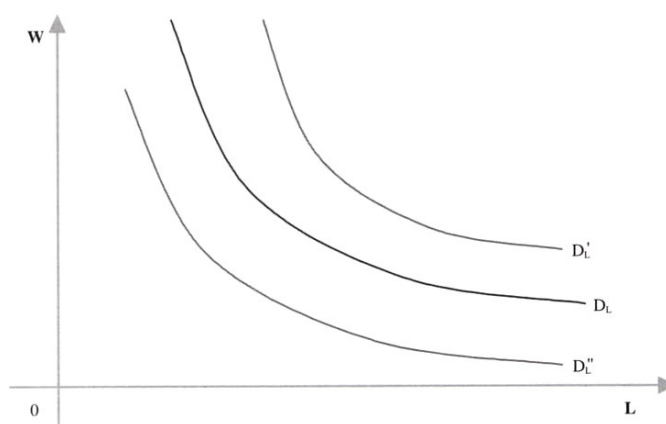
Obr. č. 2. Poptávka po práci¹³

¹² KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 69.

¹³ převzato z: KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 70.

Při výchozí mzdové sazbě W_0 je poptávka po práci L_0 . Zvýšení mzdové sazby na W' vyvolá snížení poptávky po práci na úroveň L' . V případě snížení úrovně mzdové sazby dojde naopak ke zvýšení poptávky po práci.

Za jinak stejných podmínek, vyvolají změny mzdové sazby pohyb po křivce poptávky po práci. Poptávka po práci je ovlivňována i ostatními faktory a jejich vzájemnými poměry. Změna alespoň jednoho faktoru vyvolá změnu poptávky po práci, což v grafickém vyjádření zapříčiní posun celé křivky poptávky po práci a to doprava při zvýšení (D') nebo doleva při snížení této poptávky (viz. obr. č.3)

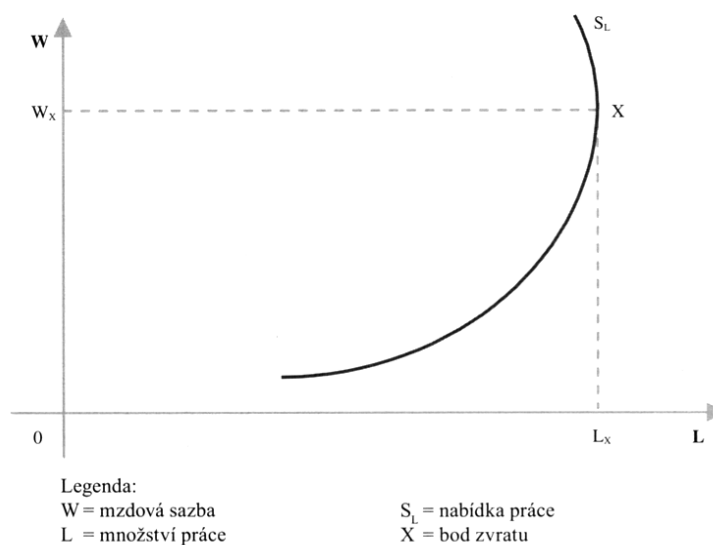
Obr. č. 3. Posun křivky poptávky po práci¹⁴

Nabídka práce

Nabídka práce úzce souvisí s mezními náklady domácností při konání práce. Efektem vynaložené práce je mzda. Domácnosti jsou tak ochotny pracovat, pokud efekt plynoucí z výkonu práce je větší, než náklady na ní. Nabídka práce se zvyšuje až do okamžiku vyrovnání obou ukazatelů.

Křivka v grafickém znázornění zobrazuje, kolik pracovních sil (domácností) za dané mzdové sazby vstoupí na trh práce. Z tvaru křivky je patrné, že při růstu mzdové sazby roste i nabídka práce. Zlom nastává v bodě X, od kterého začíná křivka klesat. Tato změna je vyvolána tzv. substitučním a důchodovým efektem.

¹⁴ převzato z: KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 71.

Obr. č. 4. Nabídka práce¹⁵

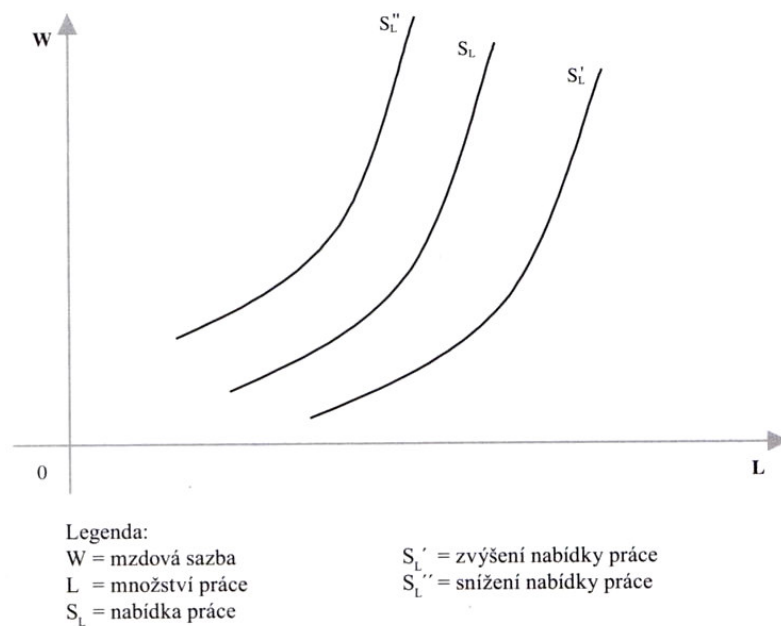
Substituční a důchodový efekt

Substitučním efektem se rozumí ochota domácností vyměnit svůj volný čas za dodatečnou práci. Tento stav nastává, když mzdová sazba roste. Během této doby se nachází domácnosti v nižší důchodové sféře a tak jsou ochotny dodatečnou práci přijmout. V tom okamžiku nabídka práce roste a děje se tak do té doby, než křivka dosáhne bodu X.

Poté začíná hrát roli důchodový efekt, kterým rozumíme zvýšení nároků na volný čas, které za posunu domácnosti do vyšší důchodové sféry vedou ke snižování nabídky práce. Důchodový efekt poté způsobuje pohyb po křivce za bodem X.

Trh práce je většinou definován pro jednotlivé profese a celková nabídka je tak ovlivňována děním na trzích práce jednotlivých profesí. Celková nabídka může buď klesnout nebo se zvýšit, jak to znázorňuje následující obrázek.

¹⁵ převzato z: KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s.72.

Obr. č. 5. Posun na křivce nabídky práce¹⁶

Jak již bylo řečeno, trh práce se liší u různých profesí a tudíž je nutné při analýze jednoho trhu práce věnovat pozornost i těm ostatním. Růst nabídky na trhu práce u jedné profese může vyvolat pokles nabídky u profese jiné (především v závislosti na růstu a poklesu mzdové sazby u různých profesí)

Přesun pracovní síly do jiné profese však není snadný a vyžaduje potřebné znalosti, schopnosti a dovednosti. Ty mohou případní zájemci získat např. v rekvalifikačních kurzech.

Poruchy na trhu práce

Hlavním faktorem způsobujícím poruchy na trhu práce je především strnulost nabídky a poptávky po práci. Ta je způsobena prostředím nedokonalé konkurence, ve kterém se trh práce vyvíjí. Strnulost nabídky je způsobena různorodostí profesí a z ní vyplývající segmentace trhu práce. Na trhu práce vznikají jednotlivé, navzájem si nekonkurující segmenty.

¹⁶ převzato z: KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s.73.

Substituce jedné profese za jinou v zásadě není možná, např. ekonom nemůže přijmout práci lékaře a naopak. Dalším faktorem ovlivňujícím nabídku práce jsou zásahy odborových organizací prostřednictvím kolektivních smluv. Strnulost poptávky po práci ovlivňují především právní zásahy na trhu práce, tržní vlivy apod.¹⁷

Zásahy státu do trhu práce sice omezují negativní projevy trhu práce, ale mohou mít za následek zkreslenou adaptaci ekonomických subjektů a omezení samoregulace trhu práce.¹⁸

¹⁷ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 74.

¹⁸ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 74.

4 Nezaměstnanost

Nedokonalost trhu práce vede ke vzniku nezaměstnanosti.¹⁹ Nezaměstnanost je důležitým makroekonomickým ukazatelem. Existence nezaměstnanosti má nejen dopady ekonomické, ale i sociální a politické.

Obyvatelstvo se dělí pro potřeby statistických přehledů do 4 základních skupin:

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo neboli pracovní síla jsou lidé starší 15 let, kteří pracují nebo jsou nezaměstnaní, ale práci si aktivně hledají nebo čekají, až se budou moci do zaměstnání vrátit. Jedná se o součet všech zaměstnaných a nezaměstnaných.

Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo jsou všichni, kteří zaměstnání nemají a ani jej aktivně nehledají (např. ženy v domácnosti). Patří sem všichni, kteří nemohou být zařazeni do kategorie zaměstnaných či nezaměstnaných např. důchodci, studenti či handicapovaní jedinci.

Zaměstnaní jsou osoby s placenou prací. Do této skupiny se počítají i momentálně nepracující jedinci, kteří jsou nemocní, na dovolené či ve stávce.

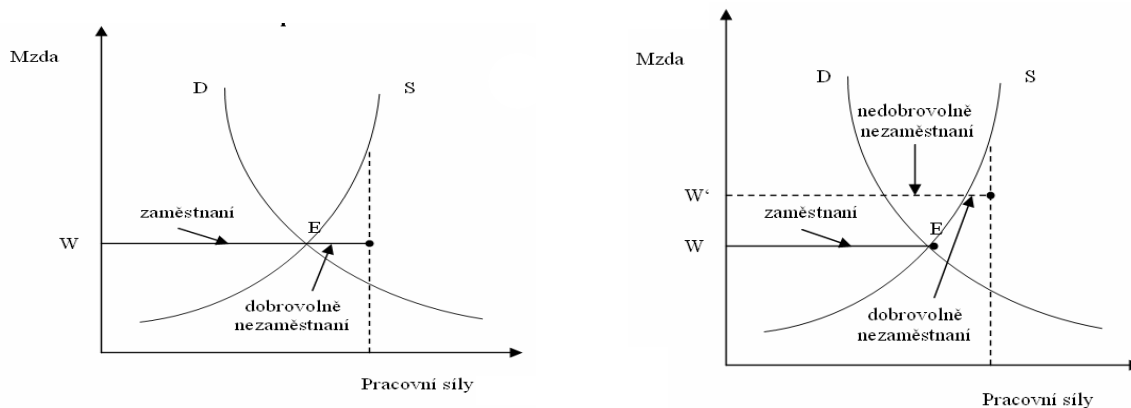
Nezaměstnaní jsou osoby, které nemají práci, ale aktivně ji hledají. K tomu, aby mohl být jedinec považován za nezaměstnaného, musí být jeho úsilí o získání nového zaměstnání prokazatelné (např. registrace na úřadu práce, odpovědi na inzeráty nebo pracovní pohovory)²⁰.

¹⁹ HOLMAN, Robert. *Makroekonomie*. Praha : C. H. Beck, 2004. s 159.

²⁰ SAMUELSON, Paul A.. *Ekonomie*. Praha : NS Svoboda., 2007. s. 651.

Rovnováha na trhu práce a nezaměstnanost

Pokud vyjádříme vztahy na trhu práce v souvislosti s nezaměstnaností graficky, jedná se v zásadě o propojení dvou nám již známých grafů nabídky práce a poptávky po práci.

D...poptávková křivka S...nabídková křivka E... rovnovážný bod
W...rovnovážná mzda W'... mzda při mzdové regulaci²¹

Obr. č. 6. Rovnováha na trhu práce

4.1 Druhy nezaměstnanosti

Rozlišujeme několik typů nezaměstnanosti v závislosti na kritériu, které zvolíme. Můžeme k zaměstnanosti přistupovat z hlediska jejího charakteru a pak rozlišujeme tři základní typy: frikční, strukturální a cyklická. Nebo můžeme k zaměstnanosti přistupovat z časového hlediska, poté rozlišujeme zaměstnanost krátkodobou a dlouhodobou. Posledním hlediskem je dobrovolnost, pak rozlišujeme mezi dobrovolnou a nedobrovolnou nezaměstnaností

²¹ Zdroj: FIALOVÁ, H.: *Malý ekonomický slovník*. Praha: A plus, 1999. s. 108.

Členění dle charakteru

Frikční nezaměstnanost je jev, který je obvyklý a nijak nezatěžuje ekonomiku. Vzniká přechodem lidí z jednoho zaměstnání do druhého, vývojem jednotlivých stádií životního cyklu nebo nástupem absolventů škol na trh (nalézt novou práci běžně trvá několik týdnů až měsíců). Frikční nezaměstnanost není příliš škodlivá a zpravidla dosahuje 1-2%. Charakteristickým rysem frikční nezaměstnanosti je její krátkodobost. Výši této nezaměstnanosti může být určitým způsobem ovlivněna, např. zlepšováním informovanosti o pracovních příležitostech.²²

Strukturální nezaměstnanost je způsobena nepravidelným vývojem v jednotlivých ekonomických odvětvích. Zatímco jedno odvětví zažívá období útlumu, jiná odvětví expandují. Pro zaměstnance však není snadné přeorientovat se na jiné odvětví, protože jim mohou scházet např. odborné kvalifikace. Aby byla tato nezaměstnanost co nejnižší, musela by se většina lidí průběžně vzdělávat, rekvalifikovat, musely by existovat podpory na dojíždění za prací a také ochota se za prací stěhovat. Jestliže by toto určitá společnost splňovala, mohla by se strukturální nezaměstnanost v zemi blížít k hranici 0%. V opačném případě by mohla být v rozmezí 1- 10%.²³

Cyklická nezaměstnanost není v ekonomice trvale přítomna. Vzniká v období hospodářského poklesu (v depresi), ekonomika nemůže zajistit zaměstnání pro všechny pracovní síly. V období prosperity většina firem přijímá do práce nové zaměstnance, v období recese z úsporných důvodů zaměstnance propouští. Bývá většinou dlouhodobá (několik měsíců). Tato dlouhodobost je impulsem pro vládu, aby nasadila silnější nástroje na její odstranění. Například snižování daní, podpora podnikání apod. Cyklická nezaměstnanost je předmětem opatření hospodářské politiky usilujících o snižování nezaměstnanosti. Blíže se budeme konkrétním opatřením věnovat na příkladu SRN.²⁴

²² SAMUELSON, Paul A.. *Ekonomie*. Praha : NS Svoboda., 2007. s. 654.

²³ SAMUELSON, Paul A.. *Ekonomie*. Praha : NS Svoboda., 2007. s. 655.

²⁴ SAMUELSON, Paul A.. *Ekonomie*. Praha : NS Svoboda., 2007. s. 655.

Zvláštním typem nezaměstnanosti, který bychom k původním třem mohli připočítat je **sezónní nezaměstnanost**. Jejím důsledkem jsou sezónní změny v poptávce po práci. Bývá to v odvětvích, kde je jejich produkce závislá na počasí nebo ročním období (zemědělství, lesnictví, cestovní ruch). Dále ovlivňují míru sezónní nezaměstnanosti výkyvy ve spotřebě, které jsou vyvolány institucionálními příčinami jako např. Vánoce nebo Velikonoce.²⁵

Členění dle časového hlediska

Krátkodobá nezaměstnanost trvá do 6 měsíců, reaguje na cyklický vývoj a má frikční charakter (souvisí tedy s přirozeným pohybem pracovních sil a sezónním charakterem některých odvětví).

Dlouhodobá nezaměstnanost trvá déle než 1 rok. Dlouhodobě nezaměstnaní jsou jedinci, kteří nemají práci, ale aktivně ji hledají.²⁶

Členění dle hlediska dobrovolnosti

Dobrovolná nezaměstnanost je stav, kdy počet nezaměstnaných nepřesahuje počet volných míst. Dobrovolná nezaměstnanost tedy nastává při rovnováze na trhu práce. Do značné míry koresponduje s frikční a strukturální nezaměstnaností, přičemž důležitou roli hraje nepružnost mezd.

Dobrovolně nezaměstnaní mohou dávat přednost volnému času, studiu či jiným činnostem před prací. K tomuto typu nezaměstnanosti se počítají i ti, kteří se rozhodli pro hledání nového, výhodnějšího zaměstnání.

Nedobrovolná nezaměstnanost v podstatě odpovídá cyklické nezaměstnanosti. Nastává, když je počet volných pracovních míst menší než počet uchazečů o práci, tedy ve chvíli, kdy celková poptávka po práci je menší než celková nabídka práce. Nedobrovolně zaměstnaní jsou ti, kteří aktivně hledají nějaké uplatnění na trhu práce nebo se připravují k nástupu do zaměstnání.²⁷

²⁵ SAMUELSON, Paul A.. *Ekonomie*. Praha : NS Svoboda., 2007. s. 655.

²⁶ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 75.

²⁷ SAMUELSON, Paul A.. *Ekonomie*. Praha : NS Svoboda., 2007. s. 657.

4.2 Měření nezaměstnanosti

Změnám v míře nezaměstnanosti jsou každý měsíc věnovány značné prostory ve sdělovacích prostředcích. Existují v podstatě dva způsoby zjišťování počtu nezaměstnaných:

- Počet žadatelů o práci zaregistrovaných na pracovních úřadech
- Výběrová šetření prováděná pravidelně v populaci²⁸

Výhodou druhého způsobu je skutečnost, že zachycují také nezaměstnané neregistrované na pracovních úřadech. Tyto průzkumy probíhají totiž pomocí náhodného výběru. Sběr dat pomocí náhodného vzorku je jednou ze základních technik sběru dat týkajících se chování celé populace na trhu.

Za jeden z nejdůležitějších ukazatelů je považována přirozená míra nezaměstnanosti, která představuje úroveň, při níž jsou různé a diferencované trhy práce v zemi v průměru v rovnováze, tzn., že tlaky na mzdy a ceny jsou také zhruba v rovnovážném stavu.

Míra nezaměstnanosti

Pomocí míry nezaměstnanosti měříme vývoj nezaměstnanosti. Jedná se o podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle. K výpočtu se používá následujícího vzorce²⁹:

$$\text{míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{počet nezaměstnaných}}{\text{pracovní síla}} * 100 \quad (\%)$$

²⁸ SAMUELSON, Paul A.. *Ekonomie*. Praha : NS Svoboda., 2007. s. 651.

²⁹ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 78.

Pracovní silou se rozumí všechny osoby starší 15 let, splňující požadavky na zařazení mezi zaměstnané nebo nezaměstnané. Výše uvedený vzorec je však převzat z teoretických učebnic ekonomie. Pro výpočet míry nezaměstnanosti v zemích EU se užívá jeho modifikace. V čitateli jsou obsaženi uchazeči, kteří mohou okamžitě nastoupit, jsou tedy dosažitelní a ve jmenovateli jsou to pracovní síly a cizinci, kteří mají pracovní povolení, živnostenský list nebo jsou to zájemci o práci z vybraných zemí EU.

Přirozená míra nezaměstnanosti

Nastává tehdy, pokud mzdy a ceny v ekonomice jsou v rovnováze, inflace je stabilní a dosahuje velmi nízkých hodnot. Je to míra nezaměstnanosti, při níž na trhu nepůsobí síly na vzestup či pokles inflace. Naměříme ji tehdy, je-li vyrovnán počet osob, které práci nachází a počet osob, které svou práci ztrácí. V tento okamžik můžeme hovořit o ideálním stavu ekonomiky. Zjednodušeně můžeme říci, že je dána součtem frikční a strukturální nezaměstnanosti. Pro ekonomiku je přirozená a bezproblémová. Ve většině zemí se pohybuje mezi hranicí 4-8%. Pokud se začíná blížit vyšší hranici, nebo ji dokonce překračuje, může vláda zasáhnout a využít určité nástroje k jejímu snížení. Země v tomto případě mohou poskytovat lepší informace či povolit soukromým subjektům zprostředkování zaměstnání. Hodnota přirozené míry nezaměstnanosti má tendenci ve všech ekonomikách časem pomalu růst vlivem nedokonalostí na trhu práce. Vláda zasahuje v okamžiku, kdy příliš vysoká míra nezaměstnanosti začne negativně ovlivňovat výkon ekonomiky. Přirozená míra nezaměstnanosti není ani optimální míra nezaměstnanosti ani zcela neměnná. Jde však o nejnižší udržitelnou míru nezaměstnanosti, která je v tržní ekonomice dosažitelná.³⁰

³⁰ HOLMAN, Robert. *Makroekonomie*. Praha : C. H. Beck, 2004. s 159.

Míra registrované nezaměstnanosti

Jedná se o ukazatel, který vychází z dostupných dat úřadů práce a státní statistiky. V čitateli se uvádí přesná evidence registrovaných, neumístěných uchazečů o zaměstnání vedená úřady práce v okrese trvalého bydliště uchazeče. Ve jmenovateli se uvádí počet registrovaných, neumístěných uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce, plus počet zaměstnaných v národním hospodářství.³¹

4.3 Dopady nezaměstnanosti

Nezaměstnanost nemá jen dopady ekonomické, ale rovněž sociální. Dlouhodobá nezaměstnanost vede ke snižování či dokonce ztrátě kvalifikace. Mladí lidé, kteří vycházejí ze škol, se stávají kvůli nedostatečné pracovní přípravě, absenci praxe a zkušeností pro zaměstnavatele nevyhovujícími. Nezanedbatelné jsou též negativní dopady na životní úroveň. Zvyšuje se stresové zatížení člověka, dochází k rozpadům rodin či nárůstu kriminality.

Cílem makroekonomické politiky každého státu je snižování nezaměstnanosti, především nedobrovolné. Mezi základní opatření státu patří zlepšování služeb spojených s trhem práce, podpora rekvalifikačních kurzů nebo vytváření veřejných pracovních příležitostí.³²

Jak fungují opatření státu v oblasti politiky zaměstnanosti si ukážeme na příkladu SRN. V následujících kapitolách se zaměříme na analýzu ekonomické situace na základě vývoje jednotlivých makroekonomických ukazatelů, přičemž detailně se budeme věnovat vývoji nezaměstnanosti a následně analyzujeme, jak se do vývoje křivky míry nezaměstnanosti projevila opatření vlády, která se orientovala na trh práce v rámci SRN.

³¹ KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 79.

³² KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. s. 80.

5 Trh práce SRN

Ekonomika Spolkové republiky Německo (dále jen zkratka SRN) vykazuje své specifické rysy, které úzce souvisí v historickými událostmi.

Prvním z faktorů, který výrazně ovlivnil vývoj ekonomiky SRN po roce 1990 je sjednocení SRN s NDR (Německá demokratická republika). Přejít od řízené ekonomiky k ekonomice tržní byl spojen s řadou problémů. V prvních letech po sjednocení došlo k prudké migraci ekonomicky aktivního obyvatelstva do tzv. „původních spolkových zemí“, jak se dodnes nazývají spolkové země původní SRN (před r. 1990). Rozdíl mezi ekonomickou úrovní „západu“ a „východu“ se i přes vynaložené úsilí ze strany spolkové vlády nepodařilo vyrovnat ani po 20 letech existence sjednoceného státu. Výrazné rozdíly v ekonomikách jednotlivých spolkových zemí SRN jsou nejtypičtějších rysem této národní ekonomiky.

Druhým pro SRN typickým faktorem ovlivňující ekonomickou situaci je existence značného počtu imigrantů, především z Turecka. Výskyt národnostních menšin, především té turecké, má negativní dopad především v oblasti zaměstnanosti a vzdělávání. Nepostačující vzdělání, jazyková bariéra či kulturní odlišnost jsou faktory, které tureckou (v SRN nejpočetnější) menšinu na trhu práce diskriminují. Na druhé straně stojí však úmyslné zneužívání sociálního systému a zvýšený výskyt kriminality.³³

5.1 *Ekonomika SRN a její vývoj*

V této kapitole se zaměříme na ekonomiku SRN detailněji a za pomoci čtyř základních makroekonomických ukazatelů se pokusíme zmapovat vývoj německé ekonomiky v rozmezí let 2007 - 2009. Ukazatele, které budeme používat, jsou: růst HDP, inflace, platební bilance a míra nezaměstnanosti. U nezaměstnanosti se poté pozastavíme a zaměříme se na ni blíže.

³³ GOLLA, Petr. Nezaměstnanost v Německu pod lupou. Měšec.cz [online]. 18.6. 2007.

Růst HDP

SRN se nenachází v roce 2010 ve stavu, který by v poslední době nepoznala. Recese, která zavládla v evropské ekonomice v roce 2008, není pro Německo neznámý stav. Přestože se nejednalo o tak zásadní meziroční propad jako v případě roků 2008 a 2009, vykazovala německá ekonomika záporná čísla též již v roce 2003 (-0,2). Právě tento úpadek německé ekonomiky, který vyvrcholil záporným tempem růstu HDP, byl jedním s impulzů pro zavedení reformy v oblasti zaměstnanosti. Německá ekonomika zažila poté oživení v letech 2006, kdy tempo ekonomického růstu dosáhlo 3,2% a v roce 2007 2,5%. V roce 2008 se německá ekonomika stále ještě držela v kladných číslech v případě tohoto makroekonomického ukazatele, ale celosvětová finanční krize již dolehla i na německý trh. Výrazný propad v tempu růstu HDP přišel až v roce 2009, kdy vykazovala ekonomika SRN - 4,9%, což byl nejhorší výsledek od skončení 2. světové války.³⁴

Tabulka č. 1: Růst HDP (přepočteno dle parity kupní síly)

Rok	2007	2008	2009
Růst HDP v %	2,5	1,3	- 4,9

(zdroj: Eurostat 2010)

Inflace a platební bilance

Inflace se od počátku 21. století držela v Německu na stabilní hladině nepřesahující 2%. To se změnilo v roce 2007, kdy byl zaznamenán meziroční vzrůst inflace o 0,5% a za rok 2007 dosáhla v SRN inflace 2,3% a ve stejném tempu rostla i dále a za rok 2008 činila 2,8%. Růst inflace se zastavil s dopadem finanční krize na německou ekonomiku, kdy v roce 2009 inflace klesla na 0,2%.

Pokud jde o platební bilanci tak i v tomto makroekonomickém ukazateli vykazovala SRN dlouhodobě stálý trend mírného zadlužování. Ročně zhruba o 3-4% HDP.

³⁴ HRUŠKA, Blahoslav. Rok špatných zpráv. *Ekonom.*, leden 2009, č. 4, s. 47.

V roce 2007, těsně před příchodem finanční krize se platební bilance SRN vyrovnala a spolková republika dosáhla v roce 2007 kladné (+0,2) a v roce 2008 (0,0%) vyrovnané bilance. Rok 2009, který je všeobecně spojen s tvrdým dopadem finanční krize na evropský trh, je spojen s opětovně zápornou bilancí -3,3% DPH. Jedním z důvodů pro zadlužování země jsou i rozsáhlá vládní opatření na podporu ekonomiky, m.j. též opatření stimuluující trh práce.³⁵

Tabulka č. 2: Míra inflace a platební bilance

Rok	2007	2008	2009
Míra inflace v %	2,3	2,8	0,2
Platební bilance v % HDP	0,2	0,0	-3,3

(Zdroj: Eurostat 2010)

Míra nezaměstnanosti

Nárůst nezaměstnanosti byl v počátcích recese jedním z nejpálčivějších témat německých politiků. Díky rychlé reakci a v nedávné době reformovanému systému se německá ekonomika vypořádala s krizí relativně dobře.³⁶ Na tomto názoru se řada odborníků i politiků však neshodne. Pravdou zůstává, že SRN měla v době příchodu krize jako nejsilnější ekonomika Eurozóny nejvýhodnější startovní pozici. Přesto mohly být ztráty mnohem vyšší. Rychlá reakce a především dostatečný politický mandát vládnoucí koalice v čele Angelou Merkelovou zapříčinily, že projevy krize v oblasti zaměstnanosti byly menší než se očekávalo. Míra nezaměstnanosti v SRN (Arbeitslosenquote) dosáhla v roce 2009 pouhých 8,2%³⁷ (Eurostat uvádí dokonce pouhých 7,5%), což řadí Německo mezi státy EU nižší mírou inflace než je průměr EU-27 i EU-15.³⁸

³⁵ HRUŠKA, Blahoslav. Rok špatných zpráv. *Ekonom.*, leden 2009, č. 4, s. 46-48.

³⁶ REIERMANN, Christian. Erstaunliche Resistenz. *Der Spiegel*, leden 2008, č. 2, s. 85-86.

³⁷ zdroj: Bundesamt für Arbeit (Jahresbericht 2009)

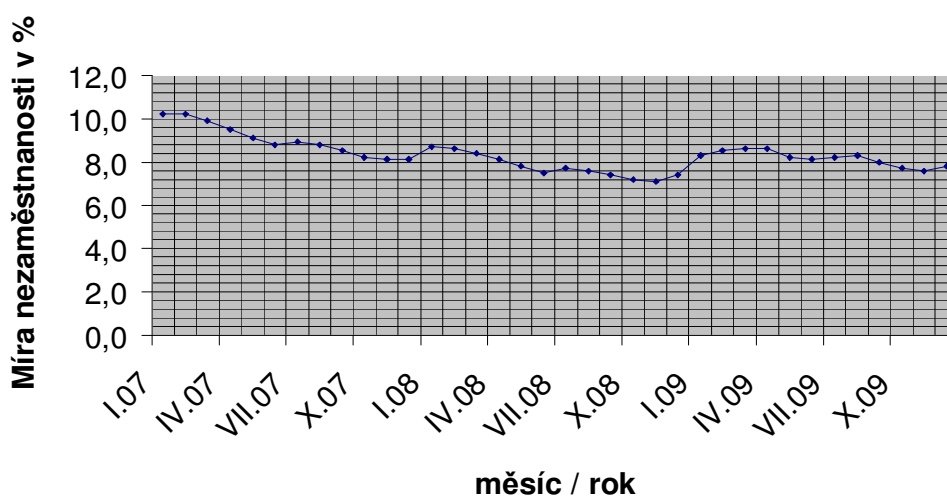
³⁸ EU-27: 8,9%, EU-15: 9% (zdroj: Eurostat 2010)

Tabulka č. 3: Míra nezaměstnanosti v SRN od ledna 2007 do prosince 2009

(zdroj Bundesamt für Arbeit 2010)

	2007			2008			2009		
	SRN	Západ	Východ	SRN	Západ	Východ	SRN	Západ	Východ
leden	10,2	8,5	17,0	8,7	7,1	14,9	8,3	6,9	13,9
únor	10,2	8,4	17,0	8,6	7,0	14,8	8,5	7,0	14,1
březen	9,9	8,1	16,6	8,4	6,8	14,4	8,6	7,1	14,2
duben	9,5	7,8	16,0	8,1	6,6	13,9	8,6	7,2	13,9
květen	9,1	7,5	15,2	7,8	6,4	13,4	8,2	6,9	13,3
červen	8,8	7,3	14,7	7,5	6,2	12,7	8,1	6,9	12,9
červenec	8,9	7,3	14,7	7,7	6,4	12,8	8,2	7,0	12,9
srpen	8,8	7,3	14,7	7,6	6,3	12,8	8,3	7,1	12,8
září	8,5	7,0	14,1	7,4	6,1	12,2	8,0	6,9	12,3
říjen	8,2	6,8	13,6	7,2	6,0	11,8	7,7	6,6	11,8
listopad	8,1	6,7	13,4	7,1	6,0	11,8	7,6	6,6	11,8
prosinec	8,1	6,7	13,7	7,4	6,2	12,2	7,8	6,7	12,1
celkem	9,0	7,5	15,1	7,8	6,4	13,1	8,2	6,9	13,0
muži	9,8	8,1	16,7	8,6	7,0	14,8	8,4	7,1	13,5
ženy	10,4	8,7	16,8	8,9	7,4	14,5	7,9	6,8	12,4
15-25	8,5	6,9	14,4	7,1	5,7	12,7	7,8	6,6	12,6
cizinci	20,2	18,7	37,7	18,1	16,8	33,9	16,6	15,7	25,7
Němci	9,3	7,4	16,1	8,0	6,3	14,1	7,5	6,1	12,5

Míra nezaměstnanosti 1/2007 - 12/2009

Obr. č. 7: Míra nezaměstnanosti leden 2007 až prosinec 2009

(Zdroj: Bundesamt für Arbeit 2010)

Na datech z výše uvedené tabulky a na grafickém znázornění je patrné, že nezaměstnanost v Německu klesala soustavně od roku 2007 jen s drobnými výkyvy a ačkoli došlo v roce 2009 v mírném nárůstu (meziročně o 0,4%), přesto se na německém trhu dopady finanční krize projevily jen nepatrně, jistý podíl na tomto úspěchu mají reformy politiky zaměstnanosti, které započaly v roce 2002 a soustřeďují se na vytvoření podmínek a opatření pro podporu zaměstnanosti, restrukturalizaci sociálních dávek pro nezaměstnané a reformu služeb zaměstnanosti.³⁹

Jak již bylo řečeno v úvodu této kapitoly, ekonomika SRN vykazuje dvě základní specifika. Je to značný rozdíl mezi „západem“ a „východem“⁴⁰ a velký počet imigrantů (především turecké národnosti).

³⁹ KOTRUSOVÁ, Miriam. Reforma politiky zaměstnanosti v Německu. *MPSV ČR* [online], 5/2007.

⁴⁰ v němčině se pro označení východních spolkových zemí (tedy zemí bývalé NDR) používá výraz „neue Bundesländer (nové spolkové země)

Na číslech v tabulce č. 3 je zcela patrné, že v „nových spolkových zemích“ a u cizinců je míra nezaměstnanosti dlouhodobě nad celoněmeckým průměrem a v některých případech tento průměr přesahuje i několikanásobně. V roce 2009 byla nezaměstnanost u cizinců žijících na území SRN dvojnásobně vyšší (16,6%) než činil celostátní průměr (8,2%). V „nových spolkových zemích“ dosáhla míra nezaměstnanosti u cizích státních příslušníků dokonce na 25,7%, což je trojnásobek celoněmeckého průměru. Z toho vyplývá, že roční celostátní míra nezaměstnanosti je v případě ekonomiky SRN značně relativní pojem. Zatímco v březnu a v dubnu 2009, tedy v měsících s nejvyšším nárůstem míry nezaměstnanosti, dosáhly „původní spolkové země“ míry 7,1% resp. 7,2%, v „nových spolkových zemích“ dosáhla míra nezaměstnanosti až na úroveň 14,2% resp. 13,9%. Přes značné odlišnosti v ekonomické situaci „západu“ a „východu“ se ve sledovaném rozmezí 1/2007 - 12/2009 projeví dopady krize stejně a nedošlo tak k předpokládanému prohloubení rozdílů.

Nejhorší situace v oblasti nezaměstnanosti panovala v roce 2009 v Berlíně, kde míra nezaměstnanosti dosáhla 13,5% (průměrná míra nezaměstnanosti v „nových spolkových zemích“ za rok 2009 činila 13,0%), nejnižší míru nezaměstnanosti vykázalo za rok 2009 Bavorsko s 4,6%, což je o 3,6% méně než celostátní průměr.⁴¹

5.2 Reforma politiky zaměstnanosti

Dlouhodobě negativní vývoj v oblasti nezaměstnanosti donutil německou vládu k revizi stávajícího systému služeb zaměstnanosti. Když se v roce 2003 dostala německá ekonomika do recese⁴² bylo zřejmé, že vláda Gerharda Schrödera⁴³ nemůže reformu nadále odkládat.

⁴¹ KRÁLÍČEK, Tomáš. Nezaměstnaných v Německu opět přibýlo. *Ekonomika iHNed.cz* [online], 30.4. 2009.

⁴² Tempo ekonomického růstu činilo v roce 2003 -0,2% (zdroj: Spolkový statistický úřad)

⁴³ 1998-2005 spolkový kancléř, bývalý předseda SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)

Hlavním zdrojem změn měla být Agenda 2010, kterou kancléř představil 14. března 2003 ve Spolkovém sněmu. Tímto konceptem, k němuž patřily kromě reforem v sociální oblasti i reformy zdravotnictví a daňové oblasti, se mělo dosáhnout odbourání vysoké nezaměstnanosti, snížení mzdových nákladů a reformování již nevyhovujícího vzdělávacího a sociálního systému. Německo se tím mělo do roku 2010 dostat opět na čelní místo a dosáhnout nebývalého blahobytu a pracovních podmínek.⁴⁴

Byla zřízena „Komise pro modernizaci služeb zaměstnanosti“, pro kterou se však zažilo označení „Hartzova komise“, protože v jejím čele stál bývalý člen představenstva koncernu Volkswagen Peter Hartz. Cílem komise bylo snížení nezaměstnanosti do roku 2005 na polovinu. Vypracovaná reforma byla rozdělena do čtyř zákonů (tzv. „Hartz I-IV“).

Hlavní strategií reformních změn se stalo heslo „Fördern und Fordern“, kombinace aktivních opatření a motivace zaměstnání spolu se zajištěním sociální jistoty. Celá reforma se odvíjí od snahy nahradit reaktivní přístup v politice zaměstnanosti přístupem preventivním, tj. předcházení nezaměstnanosti a vytváření nových pracovních příležitostí pro uchazeče o zaměstnání, např. nové formy dočasných zaměstnání, zlepšování startovních podmínek pro osoby, které se rozhodnou podnikat, a rozšířením tzv. mini-zaměstnání.⁴⁵

Obsah reformy týkající se konkrétně nezaměstnanosti lze shrnout následovně:

Vyplácení základního příspěvku v nezaměstnanosti I (ALG I)⁴⁶, který náleží všem evidovaným nezaměstnaným, v rozsahu závislém na výši jejich posledního příjmu, se omezuje pouze na období jednoho roku (dříve až 3 let), pro osoby starší 55 na období 18 měsíců.

⁴⁴ DETTMER, Markus. Ära der Unsicherheit. *Der Spiegel*, březen 2010, č. 12, s. 82-94.

⁴⁵ KOTRUSOVÁ, Miriam. Reforma politiky zaměstnanosti v Německu. *MPSV ČR* [online], 5/2007.

⁴⁶ ALG - Arbeitlosengeld

Podpora v nezaměstnanosti II se vyplácí s ohledem na potřeby nezaměstnaného a členů jeho rodiny. Pokud jejich společný majetek nestačí k zajištění výživy domácnosti, teprve tehdy je ALG II vyplácen. Neřídí se, tak jako podpora v nezaměstnanosti I, podle výše posledního příjmu před ztrátou zaměstnání. Zákon vypočítává výši majetku v závislosti na stáří a počtu dětí, do které má žadatel ještě nárok na ALG II. Výše podpory II byla stanovena na 345 € (ve starých spolk. zemích), resp. 331 € (v nových spolk. zemích) měsíčně.

Nezaměstnaný, pobírající podporu, je povinen přijat jakoukoliv práci, pokud neodporuje dobrým mravům, bez ohledu na kvalifikaci, výši odměny či vzdálenosti pracoviště od bydliště. Odmítne-li nezaměstnaný takovou práci, bude mu snížena podpora v nezaměstnanosti II o 30%, osobám do 25 let pak bude odejmuta.

K vlastnímu ALG II byly zavedeny přídavky na manžela/lku a děti (cca 200 – 300 € měsíčně).

Podpora nezahrnuje přídavek na bydlení a topení (tak jako dřívější sociální pomoc). Náklady na ně v přiměřené výši přebírají obce. Příspěvky na zdravotní a důchodových pojištění přejímá stát.⁴⁷

Požadovaný výsledek, snížení míry nezaměstnanosti do roku 2005 o polovinu (tedy přibližně na úroveň 5%) se však nedostavil. V roce 2003 započaté reformy se na růstu míry nezaměstnanosti v letech 2004 a 2005 téměř neprojeví a tak míra nezaměstnanosti dokonce přesáhla hranici 10%.

Efekt reforem se dostavil až v letech následujících a nezaměstnanost začala postupně klesat. To bylo způsobeno především přijetím doplňujícího zákona, který zpřísnil kontroly v oblasti přiznávání příspěvků (především ALG II). Ukázalo se totiž, že Němci nový systém dávek zneužívají. Vláda došla rovněž zjištění, že kritéria pro přiznávání dávek jsou mírnější než by bylo třeba. Reforma se tak nakonec značně prodražila, výsledky se však přesto pomalu dostavily.

⁴⁷ převzato z: KOTRUSOVÁ, Miriam. Reforma politiky zaměstnanosti v Německu. MPSV ČR [online], 5/2007.

V lednu 2007 činila míra nezaměstnanosti ještě 10,2%, ale v listopadu 2008 už jen 7,1%. Poté došlo přeci jen k mírnému nárůstu až na 8,6% (březen a duben 2009), ale v druhém pololetí roku 2009 došlo k překvapivému vývoji a přes pokračující ekonomickou krizi začala míra nezaměstnanosti klesat a v prosinci 2009 dosáhla na 7,8%. Tento vývoj zaskočil především ekonomy, kteří předpokládali spíše růst nezaměstnanosti. Nepředpokládaný vývoj je přičítán především včasným reformám v oblasti zaměstnanosti, které byly prováděny ještě před vznikem celosvětové hospodářské krize.⁴⁸

System „kurzarbeit“

Největší význam z provedených reforem mělo pro období krize zavedení „kurzarbeitu“. Jedná se systém, který zaměstnavatelům umožní vyhnout se propouštění zaměstnanců a zároveň zmírňuje ztráty s „vydržováním“ zaměstnanců spojené.

Podívejme se nyní blíže na fungování systému „kurzarbeit“. Jestliže zaměstnavatel nemá pro své zaměstnance práci, pravděpodobně své zaměstnance propustí a vzrůstá tak nezaměstnanost. Tento jev je spojen s obdobím recese, kdy klesá poptávka a výrobci musí omezit výrobu. Systém „kurzarbeit“ je alternativou k výše uvedenému scénáři. Zaměstnavatel sice omezí výrobu, ale zaměstnance nepropustí, nýbrž mu zkrátí pracovní dobu (např. na 4 dny v týdnu nebo na 3 týdny v měsíci). Ze zaměstnance se tak stává tzv. „kurzarbeiter“. Stát dorovná zaměstnanci dvě třetiny ušlé mzdy a za zaměstnavatele zaplatí polovinu sociálního pojištění, které zaměstnavatel odvádí státu. Ve výsledku jsou spokojeni všichni zúčastnění: zaměstnavatel ušetří na sociálním pojištění i na výdajích na ušlé mzdy zaměstnanců, zaměstnanci nepřijdou o zaměstnání a ušlá mzda je jim z části dorovnána a i stát by neměl na tomto opatření prodělat. Výdaje státu na „kurzarbeit“ jsou sice poměrně vysoké (kurzarbeit přišel stát v roce 2009 na tři miliardy eur⁴⁹), neměly by však být vyšší než výdaje, které by stát musel vynaložit na podporu v nezaměstnanosti, pokud by došlo k hromadnému propouštění zaměstnanců.

Jak funguje „kurzarbeit“ v konkrétních číslech je znázorněno v následující tabulce:

⁴⁸ HRUŠKA, Blahoslav. Kurzarbeit aneb jak podojit stát. *Ekonom*, březen 2010, č. 9, s. 10.

⁴⁹ HRUŠKA, Blahoslav. Kurzarbeit aneb jak podojit stát. *Ekonom*, březen 2010, č. 9, s. 10.

Tabulka č. 4: Kurzarbeit v Německu

Jak funguje kurzarbeit v Německu		
	Normální režim (100 % prac. doby)	Kurzarbeit (50 % prac. doby)
Hrubého	2500	1250
Daně	-126,94	0,00
Sociální a zdravot. pojištění	-513,13	-256,57
Čistého	1859,93	993,43
Příspěvek státu	0,00	565,10
K výplatě	1859,93 (100 %)	1558,53 (83,80 %)

Pozn.: Údaje v eurech, průměrný plat ve výrobním odvětví.

Zdroj: IHK Berlin **EKONOM**

(zdroj: Ekonom 9/2010)

Zaměstnanec odpracuje pouze polovinu pracovní doby a přesto jeho výplata dosahuje téměř 84% výplaty při plné pracovní době.

Jestliže zaměstnanec odpracuje jen polovinu původní pracovní doby, neznamená to, že by měl v době, kdy nepracuje, automaticky volno. Zaměstnavatel může zaměstnance vyslat na školení nebo mu zajistit další vzdělávání. Pro další vzdělávání zaměstnanců je možné získat další dotace z Evropského sociálního fondu. Zaměstnání na zkrácenou pracovní dobu může u jednoho zaměstnance trvat až dva roky.⁵⁰

„Kurzarbeit“ se zdál být ideálním řešením pro boj zaměstnavatelů a státu s krizí. Zda je toto řešení opravdovým „lékem na krizi“ se však ukáže až v budoucnu.

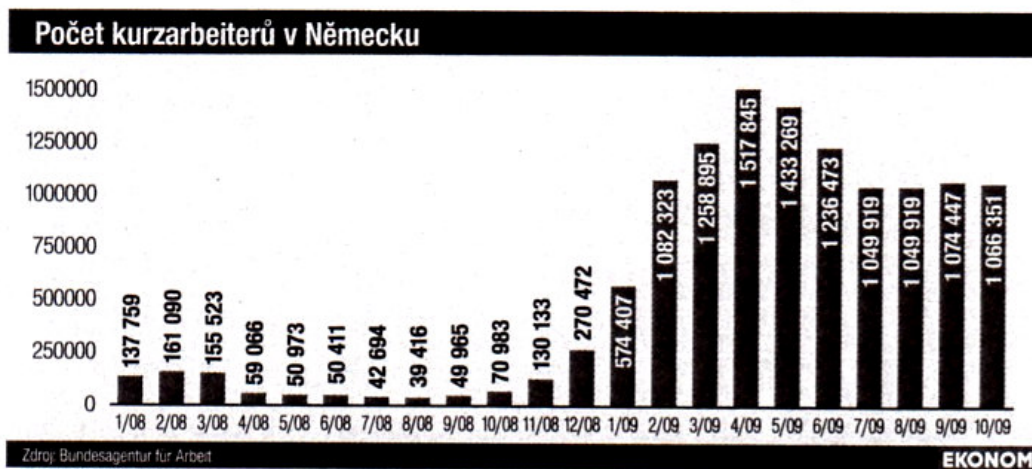
Zájem o zavedení „kurzarbeitu“ vzrostl výrazně na přelomu let 2008 a 2009, kdy na německou ekonomiku naplno dolehly důsledky celosvětové hospodářské krize. Jak předpokládali odborníci již na počátku roku 2008⁵¹, došlo ve třetím a čtvrtém kvartálu k výraznému poklesu exportu. *Světová hospodářská krize značně snížila poptávku po německých produktech v zahraničí, čímž byla jeho hospodářská aktivita značně nalomena.*⁵²

⁵⁰ HRUŠKA, Blahoslav. Kurzarbeit aneb jak podojit stát. *Ekonom*, březen 2010, č. 9, s. 12.

⁵¹ Den Größten Rückgang. *Der Spiegel*, leden 2008, č. 1, s. 57.

⁵² Hospodářský vývoj Německa v roce 2009. Zastupitelský úřad ČR v Berlíně [online].

Nárůst zájmu o „kurzarbeit“ v Německu je znázorněn na následujícím grafu:

Obr. č. 8: Počet kurzarbeiterů v Německu (zdroj: Ekonom 9/2010)

System zaměstnávání na zkrácenou pracovní dobu, tedy „kurzarbeit“, není však jednomyslně považován za nejvhodnější řešení. Jedním z argumentů kritiků je zadlužování státu na úkor udržení příznivých čísel v míře nezaměstnanosti. Jen za rok 2009 zanechaly státní výdaje na „kurzarbeit“ třímiliardovou díru ve státním rozpočtu.⁵³

Obavy z negativních důsledků „kurzarbeitu“ panují především vzhledem k budoucímu vývoji. V roce 2009 přesáhl počet „kurzarbeiterů“ hranici 1,5 milionu.⁵⁴ V dubnu bylo takových pracovních míst na území Německa 1 517 845. Řada firem si zvykla na výhody, které jim „kurzarbeit“ nabízí a snaží se na něm vydělat. Příklady zneužívání „kurzarbeitu“ nejsou nijak ojedinělé. Za největšího „černého pasažera“ je v SRN považován koncern Volkswagen, který zavedl „kurzarbeit“ u šedesáti tisíc zaměstnanců. Přestože firmě v roce 2009 čtyřnásobně vzrostla poptávka díky zavedení „šrotového“, posílala své zaměstnance měsíčně na týden „lelkovat“ domů. Pro VW bylo výhodnější nenaplnit možné výrobní kapacity a tratit na zisku, než přijít o podporu státu v rámci „kurzarbeitu“.⁵⁵

⁵³ HRUŠKA, Blahoslav. Kurzarbeit aneb jak podojit stát. *Ekonom*, březen 2010, č. 9, s. 10.

⁵⁴ HRUŠKA, Blahoslav. Kurzarbeit aneb jak podojit stát. *Ekonom*, březen 2010, č. 9, s. 12.

⁵⁵ HRUŠKA, Blahoslav. Kurzarbeit aneb jak podojit stát. *Ekonom*, březen 2010, č. 9, s. 13.

Na nutnost odstranit systém „kurzarbeit“ včas poukazuje Werner Eichhorst z Výzkumného ústavu budoucnosti práce v Bonnu: „Cílem politiků musí být skončit toto mimořádné opatření co nejrychleji“⁵⁶.

S předpokládaným růstem ekonomiky v roce 2010 nebude již podobných podpůrných opatření třeba. Případné zrušení „kurzarbeitu“ s sebou přinese patrně další nárůst nezaměstnanosti, protože ne všechny firmy jsou v pozici jako velké automobilky. Zůstává tedy otevřenou otázkou, zda zrušení „kurzarbeitu“ povede k požadovanému ekonomickému růstu.

5.3 Struktura nezaměstnanosti v SRN

Celosvětová hospodářská krize, která na německou ekonomiku udeřila více než se předpokládalo⁵⁷, prověřila účinnost „Hartzových reform“ s odstupem pěti let od jejich zahájení. Ještě v roce 2007 hovořil předseda národohospodářského senátu Spolkového svazu německého průmyslu (BDI) Hans Joachim Hass o reformách jako o *nepříliš úspěšných*⁵⁸. Přestože v roce 2007 začala nezaměstnanost v Německu konečně klesat, neviděl Hass příčinu tohoto poklesu v „Hartzových reformách“, nýbrž ho označil za konjunkturální jev. Reformní opatření měla dva základní nedostatky: komplikovanou byrokracii a především neřešila problém strukturální nezaměstnanosti.⁵⁹

Vývoj v oblasti nezaměstnanosti v SRN v rozmezí let 2007 až 2009 je nutné rozdělit do dvou kategorií. Na nezaměstnanost, která s krizí přímo nesouvisí a na nezaměstnanost, která byla vyvolána dopady hospodářské krize na německou ekonomiku.

Německo bojuje již od „sjednocení“ s vysokou mírou strukturální nezaměstnanosti. Ta se projevuje především vysokou mírou nezaměstnanosti v „nových spolkových zemích“.

⁵⁶ HRUŠKA, Blahoslav. Kurzarbeit aneb jak podojit stát. *Ekonom*, březen 2010, č. 9, s. 13.

⁵⁷ HRUŠKA, Blahoslav. Rok špatných zpráv. *Ekonom.*, leden 2009, č. 4, s. 47

⁵⁸ REIERMANN, Christian. Erstaunliche Resistenz. *Der Spiegel*, leden 2008, č. 2, s. 85-86.

⁵⁹ REIERMANN, Christian. Erstaunliche Resistenz. *Der Spiegel*, leden 2008, č. 2, s. 85-86.

I přes v velkou snahu spolkové vlády a vynaložené náklady ve výši dvou bilionů eur, dosahuje stále pět „nových spolkových zemí“ o čtvrtinu nižší výkonnost než je celostátní průměr. O polovinu vyšší nezaměstnanost na „východě“ je především strukturálního a dlouhodobého charakteru. Přestože se očekávalo, že dopad na „nové spolkové země“ bude právě kvůli dlouhodobě vysoké míře nezaměstnanosti drtivější než v případě „západu“, dokazují meziroční výsledky Spolkového úřadu pro zaměstnanost opak. V krizovém roce 2009 se míra nezaměstnanosti ve srovnání s výsledky za rok 2008 dokonce snížila o 0,1%, zatímco na „západě“ došlo k nárůstu o 0,5%.

Přesto zůstává situace v oblasti strukturální nezaměstnanosti v Německu nepříznivá. Varující jsou především rostoucí počty nezaměstnaných mladistvých do 25. U této rizikové skupiny došlo v roce 2009 k meziročnímu nárůstu míry nezaměstnanosti téměř o celé jedno procento⁶⁰, ačkoli již zmíněný celkový průměr činil pouze 0,4%. Je opět paradoxní, že východ SRN zaznamenal u mladých Němců do 25 let meziroční pokles nezaměstnanosti o 0,1%. U cizinců je vývoj i přes dopady krize pozitivní. Nezaměstnanost u cizinců nadále klesala i v krizovém roce 2009. Lepší byly v tomto ohledu opět úspěšnější východní oblasti SRN.

Ukázalo se, že „Hartzovy reformy“ nakonec Německo docenilo. V boji se strukturální nezaměstnaností se jejich účinnost projevovала pouze nepatrně, ale v době krize prokázal německý trh práce vysokou odolnost vůči vlivům konjunktury.⁶¹ Obzvláště úspěšně se růstu nezaměstnanosti brání „nové spolkové země“, ve kterých byl za rok 2009 zaznamenán meziroční pokles míry nezaměstnanosti jak celkově, tak i u rizikových skupin, jako jsou mladiství do 25 let nebo cizinci.

Agenda 2010 Gerharda Schrödera přinesla své výsledky. Cyklická nezaměstnanost se však nakonec stejně na německém pracovním trhu projevila. Díky Agendě 2010 však činil nárůst míry nezaměstnanosti v roce 2009 ve srovnání s rokem 2008 jen 0,4%. Nebýt včasné reformy politiky zaměstnanosti a aktivních opatření spolkové vlády v období let 2007-2009, byla by tato čísla jistě vyšší.

⁶⁰ především na západě SRN

⁶¹ REIERMANN, Christian. Erstaunliche Resistenz. *Der Spiegel*, leden 2008, č. 2, s. 85-86.

To, že německý pracovní trh vzdoruje krizi opravdu dobře, dokazují i nenaplněné prognózy odborníků, kteří byli vývojem v SRN ve třetím a čtvrtém kvartálu roku 2009 značně překvapeni. Vládní opatření způsobila, že předpověď vývoje v oblasti nezaměstnanosti se již nemohou zakládat pouze na teorii hospodářského cyklu, ale je nutné zohlednit státní zásahy do trhu, které jeho chování citelně ovlivňují. Zůstává otevřenou otázkou, jak by v dané situaci reagoval státem neregulovaný trh a jak by se nakonec s krizí vyrovnal.

5.4 Výhled pro rok 2010

Přestože rok 2010 již nespadá do vymezeného období let 2007 až 2009, zmíníme se ještě o výhledech pro rok 2010. Ty totiž nejsou pro německý pracovní trh příliš příznivé. Všeobecně se počítá s růstem nezaměstnanosti. Ten bude způsoben řadou okolností, se kterými se bude muset německý trh práce vyrovnat. Předpokládaný růst HDP by měl donutit spolkovou vládu, aby zvážila zrušení „kurzarbeitu“. I kdyby ke zrušení nebo omezení „kurzarbeitu“ nedošlo ze strany státu, bude k jeho postupnému odbourávání ve firmách docházet. Systém zkrácené pracovní doby je možné uplatňovat u zaměstnance pouze po dva roky a jestliže ho firmy zaváděly v průběhu roku 2008, vrátí se v roce 2010 většina „kurzarbeiterů“ zpět do zaměstnání na plnou pracovní dobu. To donutí řadu firem zefektivnit svou činnost a zvýšit produktivitu výroby, což způsobí snižování počtu zaměstnanců. Předpoklad Institutu pro hospodářský výzkum (IWH) hovoří o poklesu počtu zaměstnaných do roku 2011 o další milion.⁶² V roce 2010 by tak mohlo přeci jen dojít ke vzniku cyklické nezaměstnanosti, která by se dostavila se zpožděním oproti vzniklé ekonomické krizi. V třetím a čtvrtém kvartálu roku 2009 došlo k mírnému růstu HDP, přesto jsou prognózy o dalším vývoji spíše opatrné.

⁶² FRANCOVÁ, Pavla. Nezaměstnanost v Německu zamrzla. *Lidovky.cz* [online], 6.1.2010.

6 Závěr

Světová ekonomická krize dolehla na ekonomiku SRN v průběhu třetího kvartálu roku 2008 a přetrvávala i v roce 2009, ve kterém zaznamenalo Německo propad v tempu ekonomického růstu -4,9%. Předpokládaný tvrdý dopad recese na trh práce se však nedostavil. V rámci roku 2009 stoupla míra nezaměstnanosti na 8,2%, což činilo meziroční nárůst jen o 0,4%. Odolnost německého trhu práce proti krizi byla zapříčiněna prováděním reformy politiky zaměstnanosti a dalších reform především v sociálním a vzdělávacím systému již od roku 2003. Tyto reformy vešly ve známost jako tzv. „Hartzovy reformy“. Již v rámci těchto opatření byl v Německu zaveden systém zaměstnávání na zkrácenou pracovní dobu, známý též pod názvem „kurzarbeit“. Zavedení „kurzarbeitu“ se během nástupu krize prokázalo jako účinné opatření proti růstu nezaměstnanosti. Spolková vláda prodloužila období, ve kterém mohou zaměstnavatelé u zaměstnanců systém „kurzarbeit“ uplatnit, až na dva roky, čímž uchránila zaměstnance před hromadným propouštěním. Počet „kurzarbeiterů“ v Německu dosáhl v roce 2009 1,5 milionu. Bohužel dochází k zneužívání této státní podpory ze strany firem. Řada podniků využívá zaměstnávání na zkrácenou pracovní dobu, ačkoli to jejich situace nevyžaduje. Včasné odstranění „kurzarbeitu“ se vzhledem k předpokládanému ekonomickému růstu v roce 2010 stane jedním ze stěžejních úkolů nové spolkové vlády.

Regulace trhu práce ze strany státu způsobila, že se cyklická nezaměstnanost dostavila oproti předpokladu v nepatrné míře. Stát pomocí opatření politiky zaměstnanosti zkreslil ekonomický ukazatel - míru nezaměstnanosti, kterou uměle udržel na nižší úrovni díky zavedení práce na zkrácenou pracovní dobu. Došlo k zadlužení státu na úkor udržení zaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti se i přesto drží na poměrně vysoké úrovni. Prognózy pro rok 2010 hovoří dokonce o dalším růstu.

Dále se ukázalo, že německý trh práce je značně heterogenní. Panují výrazné rozdíly mezi původními a „novými“ spolkovými zeměmi. Míra nezaměstnanosti na „východě“ dosahuje v průměru dvojnásobku oproti „západu“. Tento rozdíl je způsoben především vysokou mírou strukturální nezaměstnanosti v „nových spolkových zemích“. Vysoká nezaměstnanost se zaznamenává dlouhodobě také u cizinců pobývajících legálně na území SRN. Pozitivním jevem je, že i v době probíhající recese se dařilo tuto nezaměstnanost snižovat. Paradoxně byl dopad na pracovní trh „původních“ spolkových zemí tvrdší než v případě „nových“ spolkových zemí. Tam míra nezaměstnanosti v meziročním průměru dokonce klesla. Dlouhodobé snižování nezaměstnanosti na „východě“ SRN se přičítá především již zmiňovaným „Hartzovým reformám“. Nepříznivý vývoj byl zaznamenán u nezaměstnanosti mladých lidí do 25 let, kde došlo v celostátním průměru v roce 2009 k meziročnímu vzrůstu míry nezaměstnanosti o 0,7%.

I přes některé dílčí neúspěchy je boj Německa s nezaměstnaností úspěšný. Dlouhodobě se daří míru nezaměstnanosti snižovat jak v celkovém průměru tak u rizikových skupin obyvatelstva. Německý trh práce jako celek prokázal vysokou míru odolnosti i s příchodem hospodářské krize. Nepotvrdila se tak ani jedna z původních hypotéz.

Během práce se statistickými daty se vyskytly především u dat o nezaměstnanosti drobné odchylky. Ty byly způsobeny použitím více zdrojů dat, přičemž každý zdroj využíval jiná kritéria pro výpočet. V případě míry nezaměstnanosti jsem pracoval s údaji Spolkového úřadu pro zaměstnanost (Bundesamt für Arbeit), protože poskytuje nejkomplexnější data. Pro ostatní ekonomické ukazatele bylo užito dat z Eurostatu a Spolkového statistického úřadu.

Použitá literatura

Odborná literatura:

KLÍMA, Jan. *Makroekonomie*. Praha : Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86851-27-3.

FIALOVÁ, H.: *Malý ekonomický slovník*. Praha: A plus, 1999. ISBN 80-902514-2-0.

SAMUELSON, Paul A.. *Ekonomie*. Praha : NS Svoboda., 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.

HOLMAN, Robert. *Makroekonomie*. Praha : C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-764-2.

CZESANÝ, S. *Hospodářský cyklus*. Praha : Linde a.s., 2006. ISBN 80-7201-576-1.

DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha : C.H. Beck, 2008.

ISBN 978-80-7400-075-1.

VLČEK, Josef. *Ekonomie a ekonomika*. Praha : Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-478-9.

SOUKUP, Jindřich. *Makroekonomie*. Praha : Management Press, 2007. ISBN 978-80-7261-174-4.

ABRAHÁM, Josef. *Movement of the European Union determined by economic aspects*. Praha : MAC, 2008. ISBN 978-80-86783-36-9.

Seriálové publikace:

REIERMANN, Christian. Erstaunliche Resistenz. *Der Spiegel*, leden 2008, č. 2, s. 85-86. ISSN 0038-7452.

HRUŠKA, Blahoslav. Rok špatných zpráv. *Ekonom.*, leden 2009, č. 4, s. 46-49. ISSN 1210-0714.

BOVENSIEPEN, Nina. Unten bleibt unten. *Der Spiegel*, listopad 2008, č. 44, s. 66-67. ISSN 0038-7452.

HRUŠKA, Blahoslav. Kurzarbeit aneb jak podojit stát. *Ekonom*, březen 2010, č. 9, s. 10-13. ISSN 1210-0714.

DETTMER, Markus. Ära der Unsicherheit. *Der Spiegel*, březen 2010, č. 12, s. 82-94. ISSN 0038-7452.

SVOBODOVÁ, Lenka. The Subprime Mortgage Crisis and Credit Crunch in the United States – Causes and Consequences. *Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů*. Praha : VŠE, 2008. ISSN 1802-66591.

POTUŽÁKOVÁ, Zuzana. Pracovní imigrace ve středoevropském prostoru. *Working Papers Fakulty mezinárodních vztahů*. Praha : VŠE, 2009. ISSN 1802-66591.

HRUŠKA, Blahoslav. Třetí v řadě: zaměstnanci. *Ekonom*, květen 2009, č. 20, s. 42-43. ISSN 1210-0714.

Den Größten Rückgang. *Der Spiegel*, leden 2008, č. 1, s. 57. ISSN 0038-7452.

Not quite grown up. *The Economist*, listopad 2009, s. 26. ISSN 0013-0613.

Elektronické zdroje:

FRANCOVÁ, Pavla. Nezaměstnanost v Německu zamrzla. *Lidovky.cz* [online], 6.1.2010.

dostupné na http://www.lidovky.cz/nezamestnanost-v-nemecku-zamrzla-dls-/ln_noviny.asp?c=A100106_000058_ln_noviny_sko&klic=234883&mes=100106_0 [20.6.2010].

GOLA, Petr. Nezaměstnanost v Německu pod lupou. *Měšec.cz* [online]. 18.6. 2007. dostupné na

<http://www.mesec.cz/clanky/nezamestnanost-v-nemecku-pod-lupou/> [21.6.2010].

KOTRUSOVÁ, Miriam. Reforma politiky zaměstnanosti v Německu. *MPSV ČR* [online], 5/2007. ,

dostupné na <http://www.mpsv.cz/cs/4148> [20.6.2010].

KRÁLÍČEK, Tomáš. Nezaměstnaných v Německu opět přibylo. *Ekonomika iHNed.cz* [online], 30.4.

2009. dostupné na <http://ekonomika.ihned.cz/c1-36933480-nezamestnaných-v-nemecku-opet-pribylo-uz-sesty-mesic-v-rade> [18.6.2010].

Hospodářský vývoj Německa v roce 2009. Zastupitelský úřad ČR v Berlíně [online]. dostupné na

<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/nemecko/nemecko-ekonomicky-vyvoj-prognoza/1000636/56979> [24.6.2010]

Zdroje statistických dat:

Statistisches Bundesamt Deutschland (dosazitelne na www.destatis.de, červen 2010)

Bundesagentur für Arbeit. Jahresbericht, Arbeitslosenquoten, 2006 – 2009.

(dosazitelne na <http://statistik.arbeitsagentur.de>, červen 2010)

Eurostat (dosazitelne na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, červen 2010)